

Yarışma Yönelimleri Ölçeği: Geçerlik ve Güvenirlik Çalışması

The Contesting Orientations Scale: Validity and Reliability Study

^{ID} Aydan GÖZMEN ELMAS^a, ^{ID} F. Hülya AŞÇI^b

^aMarmara Üniversitesi Spor Bilimleri Fakültesi, Spor Yöneticiliği Bölümü, İstanbul, TÜRKİYE

^bMarmara Üniversitesi Spor Bilimleri Fakültesi, Beden Eğitimi ve Spor Öğretmenliği Bölümü, İstanbul, TÜRKİYE

Bu çalışma, Aydan GÖZMEN ELMAS'ın "Yetişkin Sporcularda Prososyal ve Antisosyal Davranış: Bireysel ve Sosyal Faktörlerin Rolü" başlıklı doktora tezinden üretilmiştir.

ÖZET Amaç: Bu çalışmanın amacı "Yarışma Yönelimleri Ölçeği"nin Türkçe formunun sporcularda geçerliliğini ve güvenirliliğini test etmektir. Çalışmaya, farklı spor branşlarında yer alan (basketbol, futbol, voleybol, yüzme, atletizm, tenis, güreş vb.) 89 kadın ($X_{yaş}=19,63\pm 2,14$) ve 117 erkek ($X_{yaş}=20,04\pm 2,07$) toplam 206 sporcu ($X_{yaş}=19,89\pm 2,10$) katılmıştır. **Gereç ve Yöntemler:** Sporculara "Kişisel Bilgi Formu" ve "Yarışma Yönelimleri Ölçeği" uygulanmıştır. Yarışma Yönelimleri Ölçeği, iş birliği ve çatışma olmak üzere 2 alt boyut, 11 madde ve 5'li Likert tipe sahiptir. Ölçeğin yapı geçerliği için Doğrulayıcı Faktör Analizi, yakınsak ve iraksak geçerlik için Ortalama Açıklanan Varyans [Average Variance Extracted (AVE)], Birleşik Güvenirlik [Composite Reliability (CR)], Maksimum Paylaşılan Varyansın Karesi [Maximum Squared Variance (MSV)] ve Paylaşılan Varyansın Karesinin Ortalaması [(Average Shared Square Variance (ASV)) değerleri ve güvenirliliğini sınamak için ise Cronbach alfa iç tutarlık ve CR katsayısı kullanılmıştır. **Bulgular:** Doğrulayıcı Faktör Analizi sonuçlarına göre ölçekte yer alan maddelerin faktör yükleri 0,39-0,78 arasında değişmektedir. Elde edilen analiz sonuçlarına göre Madde 5'in faktör yükü düşüktür. Madde 5 modelden çıkarıldığında, modelin iyi uyum indeks değerlerine sahip olduğu görülmüştür ($\chi^2/df=2,09$, Karşılaştırmalı Uyum İndeksi=0,90, Uyum İyiliği İndeksi=0,92, Düzeltilmiş Uyum İyiliği İndeksi=0,90, Yaklaşık Hataların Ortalama Karekökü=0,07). Bunun yanı sıra AVE, CR, MSV ve ASV değerleri hesaplanarak ölçeğin yakınsak ve iraksak geçerliğinin sağlandığı tespit edilmiştir. Ölçeğin alt boyutlarına ait Cronbach alfa iç tutarlık ve CR katsayıları kabul edilebilir değerlerdedir. **Sonuç:** Elde edilen bulgular, "Yarışma Yönelimleri Ölçeği"nin yarışma yönelimlerinin değerlendirilmesi için geçerlik ve güvenirlik koşullarını sağladığını ortaya koymaktadır.

ABSTRACT Objective: The purpose of this study was to test the validity and reliability of The Contesting Orientations Scale (COS) for Turkish athletes. Eighty-nine female (age=19.63±2.14) and 117 male (age=20.04±2.07), totally 206 (age=19.89±2.10) athletes participated in this study. **Material and Methods:** "Personal Information Form" and "The Contesting Orientations Questionnaire" were administered to athletes for testing the construct validity of the scale. COS consists of partnership and war subscales with total 11 items and it is 5-point likert typed. The Confirmatory Factor Analysis and Average Variance Extracted (AVE), Composite Reliability (CR), Maximum Squared Variance (MSV) ve Average Shared Square Variance (ASV) values were used to test the construct, convergent and discriminant validity of the scale. In addition, Cronbach alpha internal consistency coefficient and Composite reliability were calculated to test reliability. **Results:** The Confirmatory Factor Analysis results revealed that the factor loading of items were ranged between 0.39 and 0.78. Item 5 was low loaded on intended factor and it excluded from the model, the acceptable fit index values ($\chi^2/df=2.09$, Comparative Fit Index=0.90, Goodness of Fit Index=0.92, Adjusted Goodness of Fit Index=0.90, Root Mean Square Error of Approximation=0.07) were obtained. In addition, it was determined that the convergent and divergent validity of the scale was supported by calculating AVE, CR, MSV and ASV values. The Cronbach's alpha internal consistency and CR coefficients supported the reliability of the scale. **Conclusion:** It can be concluded that the Contesting Orientations Scale is a valid and reliable measure to determine the contesting orientations in sport.

Anahtar Kelimeler: Yarışma yönelimleri; iş birliği; çatışma; geçerlik; güvenirlik

Keywords: Contesting orientations; partnership; war; validity; reliability

Spor, rekabeti ya da yarışmayı içinde barındıran bir ortamdır. Rekabet ya da yarışma hâli, ön yargılara, basmakalıp düşüncelere ve kişiler arası-gruplar arası düşmanlıklara yol açabilir.¹ Öte yandan,

rekabet etmek kişide mükemmelliği geliştirebilir.² Bu noktada, sporcuların rekabet ya da yarışmaya ilişkin düşünce ve deneyimleri, yarışmayı anlamak için kullandıkları bilişsel yapıda ya da kavramsal metaforlara

Correspondence: Aydan GÖZMEN ELMAS
Marmara Üniversitesi Spor Bilimleri Fakültesi, Spor Yöneticiliği Bölümü, İstanbul, TÜRKİYE/TURKEY
E-mail: aydan.gozmen@marmara.edu.tr

Peer review under responsibility of Türkiye Klinikleri Journal of Sports Sciences.

Received: 10 Feb 2021

Received in revised form: 26 Mar 2021

Accepted: 09 Apr 2021

Available online: 19 Apr 2021

2146-8885 / Copyright © 2021 by Türkiye Klinikleri. This is an open access article under the CC BY-NC-ND license (<http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/>).

göre farklılık göstermektedir.³ Lakoff ve Johnson, bilişsel dil bilimci kuramcılarının çalışmalarına dayanarak, metaforik kavramların “başka tür deneyimler açısından bir çeşit deneyimi anlama yolları” sunduğunu ortaya koymuştur.³ Bu bağlamda Shields ve Bredemeier, metaforların bilişsel yapımızın temel bileşenleri olduğunu ve bir aktivite hakkındaki anlayışımızı (örneğin spor müsabakası) anlam, amaç ve değer sağlayacak şekilde yapılandırdıklarını iddia etmektedir.⁴ Başka bir deyişle sporcuların yarışma kavramına yönelik algılarının, birtakım metaforlarla tasvir edilebileceği öne sürülmektedir. Bu görüşle hareket eden Shields ve Bredemeier, kişilerin yarışmaları 2 farklı kavramsal metafor aracılığıyla yorumlayabildikleri Yarışma Yönelimleri Kuramı’na ortaya koymuşlardır.^{4,5} Yarışma Yönelimleri Kuramı’nda “iş birliği” ve “çatışma” yönelimleri olarak 2 metafor kullanılmaktadır.^{4,5}

İş birliği metaforu kullanırken yarışmalar, iş birliği bir ışık altında yorumlanmaktadır ve rekabet olması gerektiği gibidir.^{5,6} Shields ve Bredemeier iş birliği metaforunu oluştururken, spor ortamında yer alan ortak ifadeleri temel almıştır.⁴ Örneğin “Bütün sporcular eğlendi.”, “Yenilgiyi zafere dönüştürdüler.”, “Başarı, skorbord tarafından ölçülemez.”. Yarışmalarla ilgili yapılan bu sözel ifadeler, iş birliği metaforunun spor ortamındaki kültürel varlığını desteklemektedir.⁴ İş birliği yöneliminde yarışma ya da müsabaka, rakip yarışmacıların gerekliliğini kabul eden bir aktivite olarak görülmektedir. Yarışma, katılımcıların zevk ve mükemmellik arayışı içinde birbirleriyle çabaladıkları iş birliğine dayalı bir şekilde yorumlanır. Zevk, çaba, gelişme ve ustalık gibi değerler baskındır.^{5,6}

Diğer bir yarışma yönelimi olan çatışma metaforu kullanırken, yarışmalar daha düşmanca/muhafiz bir bakış açısıyla yorumlanmaktadır. Yarışma kavramının çatışma olarak kullanılması, bu yönelimin olması gereken rekabet ve yarışma hâlinin dışında (rekabetin anlamını yitirmesi, bozulması) bir durum (decompetition) olmasından kaynaklanmaktadır.^{5,6} Çatışma metaforu oluştururken, “Bu bir hücum çatışması.”, “Çok fazla silahları var.”, “Bu oyun siper alınarak kazanılıyor.”, “O bir savaşçı.” gibi yarışmalarıyla ilgili sözel ifadelerden yola çıkmıştır.⁴ Çatışma yöneliminde yarışma veya müsabaka savaş

alanı, rakip oyuncular düşman ve amaç yarışmayı kazanmaktır.^{4,6} Yarışmanın sonucu ve zaferin (maddi veya psikolojik) avantajları, ustalık ve zevk gibi süreç merkezli değerlerden daha belirgindir.^{4,5} Shields ve Bredemeier iş birliği ve çatışma metaforlarının unsurlarını; güdülenme, başarı hedefleri, rakip, kurallar, yetkililer, duygular ve ideal yarışma ekseninden ortaya koymuşlardır.^{4,5} İş birliği yöneliminde güdülenme biçimi içseldir, öğrenme ve ustalık hedef yönelimi vardır, rakip ve yetkililerin iş birliği ve kolaylaştırıcı olduğu düşüncesi vardır. Kurallar, adalet ve iyilik için eksik kılavuzlardır. İş birliği yöneliminde pozitif duygular ön plandadır ve ideal yarışma ortak mücadeleyi temsil etmektedir. Çatışma yöneliminde ise dışsal güdülenme, ego yönelimli, rakibi düşman, yetkilileri ise rakip olarak görme anlayışı vardır. Oyun kuralları tölere edilebilir, negatif duygular hâkimdir ve ideal yarışma karşı mücadeleyi temsil etmektedir.^{4,5}

Yarışma yönelimleriyle ilgili spor psikolojisi alanyazında çeşitli çalışmalar yapılmıştır. Yapılan çalışmalar, çoğunlukla güdülenme ve ahlaki davranış ekseninde yer almaktadır. Çalışmalar incelendiğinde; iş birliği yöneliminin, ahlaki kimlik, sportmenlik, prososyal davranış, özerk güdülenme ve kararlılıkla pozitif yönde ilişkili olduğu görülmüştür.⁷⁻¹¹ Çatışma yönelimi ise ahlaki geri çekilme, kontrollü güdülenme ve antisosyal davranışlarla pozitif ilişkilidir.^{7,9,10}

Alanyazında, sporcuların yarışma yönelimlerini ölçmek amacıyla geliştirilen ölçüm araçları yer almaktadır. Yarışma yönelimlerini ölçen 2 alt boyuttan oluşan ilk envanter, “Yarışma Yönelimleri Envanteri”dir.¹² Vealey bu envanterde, performans gösterme ve sonuç (kazanma) yönelimi olmak üzere 2 yarışma yönelimini değerlendirmeyi amaçlamıştır.¹² Yarışma yönelimlerini değerlendiren bir başka ölçüm aracı, Gill ve Deeter tarafından yapılmıştır.¹³ “Spora Yönelim Ölçeği [Sport Orientation Questionnaire (SSQ)]” 25 madde ve rekabet, kazanma ve hedef yönelimi olmak üzere 3 alt boyuttan oluşmaktadır.¹³ SSQ, orijinal dili olan İngilizcenin yanında, Japon, Türk ve İran örneklerinde geçerli ve güvenilir bulunmuştur.¹⁴⁻¹⁶ İlgili alanyazın incelendiğinde oluşturulan bu ölçme araçlarının, yarışma yönelimleriyle ilişkili olan sporcuların ahlaki davranışlarını değerlendirilmediği görülmüştür.¹⁷⁻¹⁹ Alanyazında yer alan mevcut ölçek

çalışmalarından farklı olarak, Shields, Funk ve Bredemeier, sporcuların ahlaki açıdan sosyal ilişkilerinin değerlendirildiği yeni bir ölçme aracının geliştirilmesi gerektiğini vurgulamışlardır.²⁰ Tüm bu bilgilerden yola çıkarak, Shields, Funk ve Bredemeier, Yarışma Yönelimleri Kuramı temelinde sporcuların yarışmaya dair yönelimlerinin değerlendirilmesi için yeni bir ölçme aracı geliştirmişlerdir.^{4,5,20} İş birliği ve çatışma olmak üzere 2 alt boyut ve 12 maddeden oluşan “Yarışma Yönelimleri Ölçeği”ni [Contest Orientations Scale (COS)]” geliştirdikten sonra ise daha geniş örnekleme orijinal ölçeği tekrar test edip geçerliğini sağlamışlardır.^{9,20}

COS, katılımcıyla rakibini ahlaki açıdan sosyal bir ilişki içine yerleştirerek sporcuların yarışmaya ilişkin ahlaki yorumlarını yapılandırmaya yardımcı olmaktadır. Bu yönden, alanyazında yer alan yarışma yönelimlerini değerlendiren diğer ölçme araçlarından farklılaşmaktadır. Sunulan bilgilerde görüldüğü üzere ulusal ve uluslararası alanyazında ahlaki davranış ekseninde yarışma yönelimlerini değerlendiren bir ölçme aracına erişilememiştir. Yarışma yönelimlerinin ölçülmesinde, Türkçe literatürde bu kuram temelinde araştırmanın bulunmaması, bu çalışmaya yön vermiştir. Bunun yanında, Yarışma Yönelimleri Kuramı temelinde geliştirilen ölçeğin Türkçe uyarlamasının yapılmasının ülkemizde spor psikolojisi alanyazında ahlaki davranışlar, sosyal faktörlerin rolü (antrenör, taraftar vb.), güdülenme gibi konularla ilgili yapılacak olan çalışmalara yön verilebileceği düşünülmektedir. Bu doğrultuda bu çalışmanın amacı, “COS”nin Türkçe formunun geçerlik ve güvenilirliğinin test edilmesidir. Bu araştırma kapsamında COS’nin yapı geçerliği ve güvenilirliği incelenecektir.

GEREÇ VE YÖNTEMLER

KATILIMCILAR

Çalışmanın örnekleminin belirlenmesinde, uygun örnekleme yöntemi kullanılmıştır. Çalışmaya, farklı spor branşlarında ve 18-24 yaş aralığında yer alan (basketbol, futbol, voleybol, yüzme, atletizm, tenis, güreş, taekwando, kürek, boks) 89 kadın ($X_{yaş}=19,63\pm 2,14$) ve 117 erkek ($X_{yaş}=20,04\pm 2,07$) toplam 206 ($X_{yaş}=19,89\pm 2,10$) sporcu katılmıştır. Sporcuların spor deneyimi ortalaması 7,76±3,60 yıl-

dır. Sporcuların antrenörleriyle birlikte çalışma sürelerinin ortalamaları 42,20±34,65 ay, bağlı buldukları takımda yer alma sürelerinin ortalamaları ise 47,20±39,69 aydır.

VERİ TOPLAMA ARAÇLARI

Kişisel Bilgi Formu

Katılımcıların demografik özelliklerini (yaş, cinsiyet, spor branşı vb.) belirlemeye yönelik Kişisel Bilgi Formu kullanılmıştır.

Yarışma Yönelimleri Ölçeği

Shields, Funk ve Bredemeier tarafından geliştirilen “COS”nin geçerliği ve güvenilirliği, çeşitli branşlarda yer alan (futbol, basketbol, voleybol, güreş, vb) 124’ü erkek 114’ü kadın, 17-31 yaş aralığındaki 238 Amerikalı üniversiteli sporcu üzerinde sınanmıştır.²⁰ Ölçek, 12 madde ve 2 alt boyuttan oluşmaktadır. Ölçekte 6 madde çatışma (örnek madde; yarışırken rakibim düşmanımdır) 6 madde ise iş birliği (örnek madde; rakipler kazanmaya çalışırken birbirlerine yardım ederler) alt boyutunu oluşturmaktadır. Katılımcılardan yarışma ile ilgili yönelimlerini yansıtan ifadelerden (örnek madde; sporda amaç rakibini yenmektir) kendilerine en uygun olanı Kesinlikle Katılmıyorum (1) ile Kesinlikle Katılıyorum (5) arasında değişen 5’li değerlendirme basamağına göre belirtmeleri istenmektedir. Ölçeğin Cronbach alfa değerleri çatışma alt boyutu için 0,90, iş birliği alt boyutu için 0,85 olarak tespit edilmiştir.²⁰

VERİLERİN TOPLANMASI

Örnekleme grubu için bağlı buldukları spor kulüplerinden izin alınmıştır. Uygulama hakkında her gruba, araştırmacı tarafından gerekli açıklamalar yapılmış ve Marmara Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsünden Etik Kurul onayı (15.04.2019-101) alınmıştır. Ayrıca çalışma, Helsinki Deklarasyonu Prensipleri’ne uygun olarak gerçekleştirilmiştir. Veriler, 2019 yılı Eylül-Aralık ve 2020 yılının ilk 3 aylık döneminde aktif olarak spor yapan bireylere yüz yüze gerçekleştirilen anket yöntemiyle toplanmıştır.

ÇEVİRİ AŞAMASI

COS’nin Türkçeye uyarlanmasında, ölçeği geliştiren yazarlardan ölçeğin uyarlanabileceğine ilişkin gerekli

izin alınmıştır. Ölçeklerin çevrilme sürecinde Brislin ve Beaton, Bombardier, Guillemine ve Ferraz tarafından önerilen çeviri-geri çeviri yöntemi kullanılmıştır.^{21,22} Ölçeklerin İngilizce formu; İngilizce bilen 3 kişi tarafından Türkçeye çevrilmiştir. Elde edilen 3 Türkçe ölçek, benzer ve farklı çevirilerden oluşan formla spor psikolojisi alanından 3 uzmana gönderilmiştir. Üç uzman, orijinal ölçekle çevirileri inceleyerek en uygun maddeleri belirlemiştir. Uzmanların değerlendirme ve önerileri doğrultusunda, aynı ve farklı çeviriye sahip maddeler belirlenerek başka bir İngilizce dil bilimciyle tekrar İngilizceye çevrilmiştir. Elde edilen İngilizce ölçekler, uzman yargıcı görüşüne sunulmuştur. Uzman yargıcı tarafından geri çeviriden elde edilen maddelerle orijinal ölçek maddeleri karşılaştırılmıştır. Sonrasında birbirine en yakın ve Türkçeye uygun olarak ifade eden çeviriler dikte alınarak, ölçeğe en uygun hâli verilmiştir.

İSTATİSTİKSEL ANALİZ

COS, katılımcılara uygulanmış ve araştırmanın verileri toplanmıştır. COS için veri setindeki aykırı değerler için “boxplot” tekniği kullanılmıştır ve 12 aykırı değer bulunarak veri setinden çıkarılmıştır. Verilerin normal dağılımı, çarpıklık ve basıklık değerleri kullanılarak değerlendirilmiştir. Verilerin normal dağılım gösterebilmesi için çarpıklık ve basıklık değerlerinin +2 ve -2 arasında olması gerekmektedir.²³ Çalışma verilerinin tüm maddeler için çarpıklık değerleri -1,59 ile 0,74, basıklık değerleri -1,44 ile 1,68 arasındadır. Bu değerler, ölçeğin normallik sınırları içinde olduğunu göstermektedir. COS'nin faktör yapısı Doğrulayıcı Faktör Analiziyle (DFA) AMOS 24 programında yapılmıştır. Literatür araştırıldığında DFA'da en çok kullanılan test istatistikleri; ki-kare-nin serbestlik derecesine bölümünden elde edilen değer (χ^2/sd), Yaklaşık Hataların Ortalama Karekökü [Root Mean Square Error of Approximation (RMSEA)], Düzeltmiş Uyum İyiliği İndeksi [Adjusted Goodness of Fit Index (AGFI)], Uyum İyiliği İndeksi [Goodness of Fit Index (GFI)] ve Karşılaştırmalı Uyum İndeksi [Comperative Fit Index (CFI)]dir. χ^2/sd değerinin 4'ten küçük olması kabul edilebilir uyumun olduğunu belirtir. RMSEA değerinin kabul edilebilmesi için $0,05 < RMSEA < 0,1$ değerleri arasında olması gerekmektedir.²⁴ Ayrıca AGFI, GFI ve

CFI değerlerinin 90 ile 0,95 arasında olması kabul edilebilir, 0,95 ile 1,00 arasında olması ise modelin mükemmel uyum gösterdiği anlamına gelmektedir.^{25,26}

COS'nin yakınsak ve iraksak geçerliğin sınanması için Ortalama Açıklanan Varyans [Average Variance Extracted (AVE)] değeri, Birleşik Güvenirlik [Composite Reliability (CR)], Maksimum Paylaşılan Varyansın Karesi [Maximum Squared Variance (MSV)] ve Paylaşılan Varyansın Karesinin Ortalaması [(Average Shared Square Variance (ASV)] katsayısı kullanılmıştır. Yakınsak geçerlik için maddelerin AVE değerleri ve CR değerleri hesaplanacaktır. Yakınsak geçerliğin sağlanabilmesi için $CR \geq AVE \geq 0,05$ şartının sağlanması gerekmektedir. Ancak AVE değerlerinin 0,5'ten küçük olduğu durumlarda, $CR \geq 0,7$ kriteri yakınsak geçerlik için kabul edilebilmektedir.^{27,28} Iraksak geçerlilikten söz edebilmek için ise $MSV \leq AVE$ ve $ASV \leq MSV$ koşullarının sağlanması gerekmektedir.²⁹ Ölçeklerin güvenirliliği Cronbach alfa iç tutarlık katsayısı ve CR yöntemiyle hesaplanmıştır.

BULGULAR

DOĞRULAYICI FAKTÖR ANALİZİ SONUÇLARI

COS'nin yapı geçerliği için DFA yapılmıştır. **Tablo 1**'de modele ilişkin uyum indeks değerleri bulunmaktadır.

Tablo 1'de, elde edilen uyum indeks sonuçları 12 maddelik model için kabul edilebilir düzeydedir. Ancak ölçeğin “İş birliği” alt boyutunda yer alan Madde 5'in faktör yükünün düşük olmasından dolayı Madde 5 modelden çıkarılmıştır ve 11 maddeyle yeniden DFA yapılmıştır. On bir maddelik ölçek için yapılan DFA'nın da uyum indeksleri kabul edilebilir sınırlar içerisindedir (**Tablo 1**).

Şekil 1'de test edilen modelin faktör yükleri gösterilmiştir. **Şekil 1** incelendiğinde, “İş birliği” alt boyutunun faktör yükleri 0,50-0,78 arasında, “Çatışma” alt boyutunun faktör yükleri ise 0,39-0,77 arasında değişmektedir.

YAKINSAK VE IRAKSAK GEÇERLİK

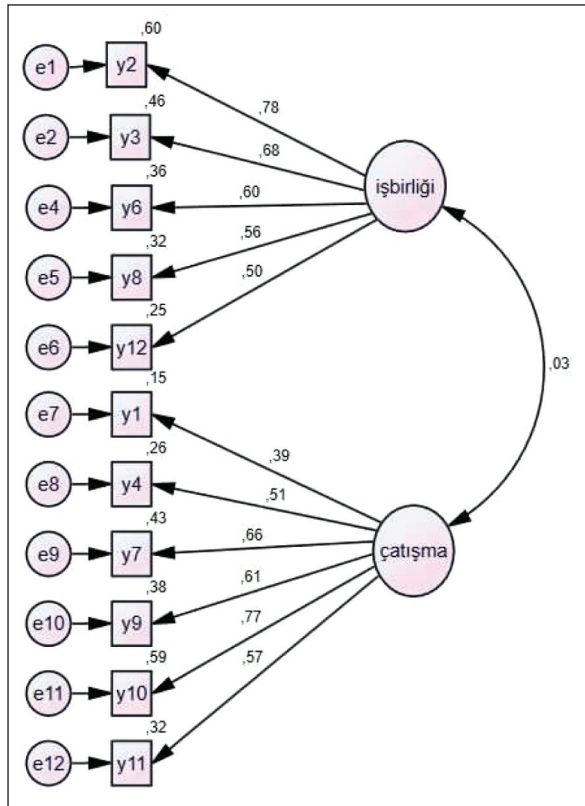
Yakınsak ve iraksak geçerlik için COS'nin AVE, CR, MSV ve ASV katsayısı hesaplanmıştır (**Tablo 2**).

TABLO 1: Yarışma yönelimleri ölçeğinin doğrulayıcı faktör analizi modeli uyum indeksleri.

	χ^2/df	RMSEA	AGFI	GFI	CFI
Model (12 madde)	2,97	0,07	0,90	0,92	0,88
Model (11 madde)	2,09	0,07	0,90	0,92	0,90

χ^2/df : Ki-karenin serbestlik derecesine bölümünden elde edilen değer; RMSEA: Yaklaşık hataların ortalama karekökü; AGFI: Düzeltilmiş uyum iyiliği indeksi; GFI: Uyum iyiliği indeksi; CFI: Karşılaştırmalı uyum indeksi.

ŞEKİL 1: Yarışma yönelimleri ölçeğinin doğrulayıcı faktör analizi model yapısı.**TABLO 2:** Yarışma yönelimleri ölçeğinin yakınsak, ıraksak geçerlik ve güvenilirlik değerleri.

	AVE	CR	α	MSV	ASV
İş birliği	0,40	0,76	0,79	0,09	0,09
Çatışma	0,38	0,81	0,77		

AVE: Ortalama açıklanan varyans; CR: Birleşik güvenilirlik; α : Cronbach alfa; MSV: Maksimum paylaşılan varyansın karesi; ASV: Paylaşılan varyansın karesinin ortalaması.

COS'nin yakınsak geçerliği için AVE ve CR değerlerine bakılmıştır. COS'nin alt boyutlarının AVE değerleri 0,40 (iş birliği) ile 0,38 (çatışma) aralığında, CR değerleri 0,76 (iş birliği) ile 0,81 (çatışma) aralı-

ğında değişmektedir (Tablo 2). Ölçeğin ıraksak geçerliği için MSV ve ASV değerleri 0,09'dur (Tablo 2).

GÜVENİRLİK

COS'nin güvenilirliğini test etmek için Cronbach alfa iç tutarlık katsayıları ve CR değerleri hesaplanmıştır (Tablo 2). Cronbach alfa iç tutarlık katsayıları çatışma için 0,77, iş birliği için ise 0,79 olarak bulunmuştur. Ölçeğin CR değerleri 0,76 (iş birliği) ile 0,81 (çatışma) olarak hesaplanmıştır.

TARTIŞMA

Bu çalışmada, Shields, Funk ve Bredemeier tarafından geliştirilen "COS"nin Türkçeye uyarlanması amaçlanmıştır.²⁰

Ölçeğin DFA sonuçları, Shields, Funk ve Bredemeier'in önerdikleri modelle ölçeğin Türkçe versiyonunun tutarlı bir yapıda olduğunu, öte yandan iş birliği alt boyutunda yer alan Madde 5'in çalışmadaki örnekleme düşük faktör yüküne sahip olduğunu göstermektedir.²⁰ Diğer bir deyişle 2 alt boyutlu toplam 12 maddeden oluşan ölçeğin 5. Maddesinin, faktör yükünün düşük olmasından dolayı Madde 5'in çıkarılarak 11 maddelik ölçeğin uyum indekslerinin kabul edilebilir düzeyde olduğu kanıtlanmıştır.³⁰ İş birliği alt boyutunda yer alan Madde 5'te "Rakipler kazanmaya çalışırken birbirlerine yardım ederler." ifadesinin, sporcuların yer aldıkları yarışmalarda rakipleriyle birlikte ortak fayda sağladıkları, birbirlerinin gelişimlerini destekledikleri, kazanmaya çalışırken beraber zevk aldıkları anlamına geldiği görülmektedir. İş birliği yöneliminde rakip, yarışma için gerekli bir unsurdur ve yarışma; katılımcıların zevk, mükemmellik ve gelişme arayışı içinde birlikte çabaladıkları ortaklığa dayalı bir aktivitedir.^{5,6} Bu anlamda ele alındığında, Madde 5'in Türkçe anlamıyla iş birliğini yansıtmadığı, rakiple karşılıklı yardımlaşmanın, Türkçede iş birliğine karşılık gelen amaç ve çıkarları bir olanların oluşturdukları ortaklık anlamına gelmediği ve iş birlikçi anlayışı ifade etmede yetersiz kaldığı söylenebilir. İş birliği anlayışını daha iyi yansıtan ifadelerle maddenin sözel yapısının yeniden gözden geçirilmesinin uygun olabileceği düşünülmüştür.

Bunun yanında kazanmaya çalışırken aynı zamanda rakibe yardım etmek ifadesi, toplulukçu bir kültür olan Türk toplumuyla bağdaşmadığı düşünülebilir. Başka bir deyişle hem kazanmaya çalışmak hem de aynı zamanda rakibe yardım etmek, katılımcı açısından uygulanabilirliği mümkün olmayan bir durum olabilir. Yani yarışma esnasında düşünülecek olunursa sporcu kazanmaya çalışırken, aynı anda rakibe de yardım etmesinin kendisine ve takıma kazanma açısından engel oluşturabileceğini düşünebilir. İnsanların sosyal dünyayı nasıl algıladıkları ve yorumladıkları içinde buldukları kültürle değerlendirilmektedir. Bireyin birlikte yaşadığı topluma ya da takıma uygun davranma hissi, grup normlarına uyma davranışı toplulukçu kültürle ilişkilidir.³¹ Yani rakiplerin birbirine yardım etme ifadesinin, grup birlikteliğine zıt bir ifade olarak düşünülmüş olmasından ötürü söz konusu maddenin, iş birliği alt boyutunda düşük yük vermesinin nedeni olarak söylenebilir.

COS'nin DFA sonucunda, ölçeğin model uyumunun kabul edilebilir düzeyde olduğu 2 faktörlü yapının onaylandığı bulunmuştur. Ölçeğin uyum iyiliği değerlerinin kabul edilebilir sınırlarda olması için χ^2/sd 'nin 4'ten küçük olması, AGFI, GFI ve CFI'nın 0,90'dan büyük eşit olması ve RMSEA değerinin 0,08'den küçük olması gerekmektedir.²⁴⁻²⁶ Bu bulguların sonucunda, ölçeğin orijinal formunda yer alan 2 faktörlü yapının doğrulandığı ve kabul edilebilir uyum değerlerine sahip olduğu görülmektedir.

Ölçeğin Türkçe formuna ait elde edilen bu uyum iyiliği değerlerinin, ölçeğin Shields, Funk ve Bredemeier tarafından yapılan ilk çalışmasına ($\chi^2/sd=1,20$, CFI=0,97, RMSEA=0,04) ve sonrasında yapılan 2. çalışmasına ait uyum değerleri ($\chi^2/sd=1,66$, CFI=0,97, RMSEA=0,05) ile birbirine benzer olduğu görülmektedir.^{9,20} Bu da araştırma kapsamında elde edilen uyum değerlerini desteklemektedir.

Yakınsak geçerlik analiz sonuçları, $CR \geq 0,7$ ve $CR > AVE$ şartını sağlamaktadır. Bu sonuçlara göre ölçek, yakınsak geçerliğe sahiptir.^{27,28} COS'nin iraksak geçerlikle ilgili elde edilen bulguları $MSV < AVE$, $ASV \leq MSV$ şartını, dolayısıyla ölçeğin iraksak geçerliği sağladığı ortaya koymuştur.

Ölçeğin güvenilirliği için hesaplanan Cronbach alfa iç tutarlık katsayıları, Alpar tarafından oldukça güvenilir olarak ifade edilen 0,60-0,80 değerleri arasındadır.³² Cronbach alfa iç tutarlık katsayılarına ek olarak hesaplanan CR katsayıları da her 2 alt boyut için 0,70'in üzerinde olup, kabul edilebilir güvenilirlik düzeyindedir.²⁷ Bu çalışmada elde edilen iç tutarlılık katsayıları, Shields, Funk ve Bredemeier'in yapmış oldukları ilk çalışmadan elde ettikleri 0,77-“iş birliği” değerinden yüksek, 0,85-“çatışma” değerinden düşük bulunmuştur.²⁰

SONUÇ

Çalışmadan elde edilen bulgular ışığında “COS”nin, Türk sporcuların yarışma yönelimlerinin belirlenmesine yönelik geçerli ve güvenilir bir ölçme aracı olduğu söylenebilir. Spor psikolojisi alanyazında, sporcuların Yarışma Yönelimleri Kuramı temelinde yarışma yönelimlerini ölçmeye yönelik geçerliği ve güvenilirliği yapılan ilk ölçme aracı olması, Türkçe alanyazınına kazandırılması açısından öneme sahip olmasıyla birlikte, bazı sınırlılıklar içermektedir.^{4,5}

Bunlardan ilki, örneklemin özelliklerinden kaynaklanmaktadır. Çalışmamızın örneklemini spor kulüplerinde yer alan 18-24 yaş arası sporcular oluşturmaktadır. Gelecekteki çalışmalarda katılımcıların çeşitlendirmek adına daha geniş yaş gruplarında yapılması, bulguların çeşitli örneklemelerde genellebilirliği açısından önemli katkılar sunacaktır. Bununla birlikte cinsiyete veya spor türüne göre ölçüm değişmezliği yapılmasının, gelecekteki çalışmalara yarışma yönelimleriyle ilgili metodolojik açıdan katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Diğer sınırlılık ise yakınsak ve iraksak geçerlik için AVE, CR, MSV ve ASV değerleri hesaplanmıştır. İleride yapılacak çalışmalarda yarışma yönelimleriyle farklı psikolojik (hedef yönelimleri, ahlaki davranışlar vb.) yapılar incelenip, ölçeğin yakınsak ve iraksak geçerliği, yordama geçerliği vb. gibi diğer geçerlik türleri ve test-tekrar test güvenilirliği çalışılabilir.

Finansal Kaynak

Bu çalışma sırasında, yapılan araştırma konusu ile ilgili doğrudan bağlantısı bulunan herhangi bir ilaç firmasından, tıbbi alet, gereç ve malzeme sağlayan ve/veya üreten bir firma veya herhangi bir ticari firmadan, çalışmanın değerlendirme sürecinde, çalışma

ile ilgili verilecek kararı olumsuz etkileyebilecek maddi ve/veya manevi herhangi bir destek alınmamıştır.

Çıkar Çatışması

Bu çalışma ile ilgili olarak yazarların ve/veya aile bireylerinin çıkar çatışması potansiyeli olabilecek bilimsel ve tıbbi komite

üyeliği veya üyeleri ile ilişkisi, danışmanlık, bilirkişilik, herhangi bir firmada çalışma durumu, hissedarlık ve benzer durumları yoktur.

Yazar Katkıları

Bu çalışma hazırlanırken tüm yazarlar eşit katkı sağlamıştır.

KAYNAKLAR

- Kohn A. No Contest: The Case Against Competition. New York: Houghton Mifflin Harcourt. 1992. p.143-5. [Link]
- Shields DL, Funk C. Teach to compete. Strategies. 2011;24(5):8-11. [Crossref]
- Lakoff G, Johnson M. Metaphors We Live By. 1st ed. Chicago: University of Chicago Press; 1980. p.3-14.
- Shields DL, Bredemeier BL. Contest, competition, and metaphor. Journal of the Philosophy of Sport. 2011;38(1):27-38. [Crossref]
- Shields DL, Bredemeier BL. True Competition: A Guide to Pursuing Excellence in Sport and Society. 1st ed. Champaign, IL, US: Human Kinetics; 2009. [Crossref]
- Shields DL, Bredemeier BL. Ethics to excellence: using mental maps to reclaim competition. Journal of Coaching Education. 2010;3(2):10-20. [Crossref]
- Shields DL, Funk CD, Bredemeier BL. Predictors of moral disengagement in sport. J Sport Exerc Psychol. 2015;37(6):646-58. [Crossref] [PubMed]
- Shields DL, Funk CD, Bredemeier BL. The moral frameworks and foundations of contesting orientations. J Sport Exerc Psychol. 2016;38(2):117-27. [Crossref] [PubMed]
- Funk CD, Shields DL, Bredemeier BL. Contesting orientations, self-determined motivation, and sportpersonship: further validation of the contesting orientations scale. Psychology of Sport and Exercise. 2016;27:66-77. [Crossref]
- Shields DL, Funk CD, Bredemeier BL. Relationships among moral and contesting variables and prosocial and antisocial behavior in sport. Journal of Moral Education. 2018; 47(1):17-33. [Crossref]
- Shields DL, Funk CD, Bredemeier BL. Can contesting orientations predict grittier, more self-controlled athletes? The Journal of Positive Psychology. 2018;13(5):440-8. [Crossref]
- Vealey RS. Conceptualization of sport-confidence and competitive orientation: Preliminary investigation and instrument development. Journal of Sport and Exercise Psychology. 1986;8(3):221-46. [Crossref]
- Gill DL, Deeter TE. Development of the sport orientation questionnaire. Research Quarterly for Exercise and Sport. 1988;59(3):191-202. [Crossref]
- Wakayama H, Watanabe E, Inomata K. Exploratory factor analysis of the sport orientation questionnaire and the task and ego orientation in sport questionnaire in a Japanese sport setting. Percept Mot Skills. 2002;95(3 Pt 2):1179-86. [Crossref] [PubMed]
- Kiremitci O, Gençer RT, Engür M, Demiray E, Balyan M. Profesyonel sporcuların yarışma yönelimleri: cinsiyet, yaş ve spor türü farklılıkları. [Competitive orientations of professional athletes: gender, age and sport type differences]. Atatürk Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi. 2012;14(1):1-13. [Link]
- Farshad T, Jasem M, Shahram N, Mohammad, M. Validation of an instrument for measuring athletes' sport orientation in Iranian martial artists community. Middle East Journal of Scientific Research. 2013;18(6):738-43. [Link]
- Duda JL, Olson LK, Templin TJ. The relationship of task and ego orientation to sportsmanship attitudes and the perceived legitimacy of injurious acts. Res Q Exerc Sport. 1991;62(1):79-87. [Crossref] [PubMed]
- Dunn JG, Dunn, JC. Goal orientations, perceptions of aggression, and sportpersonship in elite male youth ice hockey players. The Sport Psychologist. 1999;13(2):183-200. [Crossref]
- Kavussanu M, Roberts GC. Moral functioning in sport: an achievement goal perspective. Journal of Sport & Exercise Psychology. 2001;23(1):37-54. [Crossref]
- Shields DL, Funk CD, Bredemeier BL. Contesting orientations: measure construction and the prediction of sportpersonship. Psychology of Sport and Exercise. 2015;20:1-10. [Crossref]
- Brislin RW. The wording and translation of research instruments. In: WJ Lonner, JW Berry, eds. Field Methods in Educational Research. 1st ed. Newbury Park, CA: Sage; 1986. p.137-64. [Link]
- Beaton DE, Bombardier C, Guillemin F, Ferraz MB. Guidelines for the process of cross-cultural adaptation of self-report measures. Spine (Phila Pa 1976). 2000;15;25(24):3186-91. [Crossref] [PubMed]
- George D, Mallery P. Descriptive Statistics. IBM SPSS Statistics 23 Step by Step. 14th ed. New York: Routledge Taylor and Francis; 2016. p.114. [Crossref]
- Schermelleh Engel K, Moosbrugger H, Müller H. Evaluating the fit of structural equation models: tests of significance and descriptive goodness-of-fit measures. Methods of Psychological Research. 2003;8(2):23-74. [Link]
- Bentler PM. Comparative fit indexes in structural models. Psychol Bull. 1990;107(2):238-46. [Crossref] [PubMed]
- Hu LT, Bentler PM. Cutoff criteria for fit indexes in covariance structure analysis: conventional criteria versus new alternatives. Structural Equation Modeling: A Multidisciplinary Journal. 1999;6(1):1-55. [Crossref]
- Hair Jr JF, Black WC, Babin BJ, Anderson RE. Multivariate Data Analysis. 7th ed. Pearson; 2014. p.126. [Link]
- Fornell C, Larcker DF. Evaluating structural equation models with unobservable variables and measurement error. Journal of Marketing Research. 1981;18(1):39-50. [Crossref]
- Gefen D, Straub D, Boudreau MC. Structural equation modeling and regression: guidelines for research practice. Communications of the Association for Information Systems. 2000; 4(1):7. [Crossref]
- Büyüköztürk Ş. Çok Değişkenli İstatistikler. Sosyal Bilimler İçin Veri Analizi El Kitabı. 18. Baskı. Ankara: Pegem Akademi; 2013. p.134. [Link]
- Berry JW, Poortinga YH, Breugelmans SM, Chasiotis A, Sam DL, Öztürk A, Kaya AG, Coşkan C, Kavcıoğlu FC, Tekdemir Yurttaş G, et al. Kültürlerarası Psikoloji-Araştırma ve Uygulamalar. 3. Baskı. Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık; 2015. [Link]
- Alpar R. Spor Bilimlerinde Uygulamalı İstatistik. 3. Baskı. İstanbul: Nobel Yayıncılık; 2006. [Link]